

บทที่ 1

บทนำ

การดำเนินงานในสถานศึกษาทุกแห่งจะสัมฤทธิ์ผลดังเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้มากน้อยเพียงใดนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจักต้องอาศัยกลยุทธ์ในการบริหารให้เหมาะสม เพื่อที่จะเสริมสร้างให้สถานศึกษาบรรลุผลสัมฤทธิ์สู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาได้อย่างดียิ่ง เพียบพร้อมไปด้วยประสิทธิภาพและศักยภาพทัดเทียม หรือก้าวล้ำนำหน้าสถานศึกษาแห่งอื่นๆ จนเป็นที่ประจักษ์และยกย่องของสังคมส่วนรวม ด้วยผู้บริหารสถานศึกษาดังกล่าวจะประกอบไปด้วย ความชำนาญ ความรู้รอบ ประสพการณ์ และวิสัยทัศน์ ซึ่งสามารถหลอมรวมศิลปะต่างๆ เข้ามาใช้ในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมเจาะอันได้แก่ การเอาจริงเอาจังในการทำงาน การรู้จักพลิกแพลงตามสถานการณ์ การผสมผสานให้บังเกิดประโยชน์ การจัดทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการจัดระบบในสถานศึกษาให้สัมพันธ์กัน (อำนวยการ 2543 : 15) อันจักส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารสถานศึกษาของตนให้เป็นระเบียบ รอบคอบ รัดกุม และทันสมัยครบถ้วนในทุกด้าน ทั้งด้านวิชาการ การบริหารบุคลากร การจัดการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา การสานสร้างพันธมิตรระหว่างสถานศึกษากับสังคมภายนอก และหัวใจสำคัญของสถานศึกษาซึ่งได้แก่ การบริหารจัดการกิจการนักเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้นนั่นเอง

อนึ่งสถานศึกษาทุกแห่งประกอบไปด้วยกลุ่มบุคคลอันได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร (ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ) กลุ่มครู-อาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักการภารโรง และกลุ่มนักเรียนในระดับชั้นต่างๆ ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ที่มีจำนวนนักเรียนมากน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรียน อันจะสามารถรองรับจำนวนนักเรียนได้ ทว่าแนวปฏิบัติที่ทุกสถานศึกษาต้องปฏิบัติเป็นแนวเดียวกันหมดก็คือจัดการศึกษาแก่นักเรียนทุกคนตามที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559 : 2) กล่าวคือ มุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทว่าการจัดการศึกษาดังกล่าวสถานศึกษาจักต้องมุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนเป็นคนดี

การบริหารกิจการนักเรียน

การบริหารกิจการนักเรียนเป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารโรงเรียนประการหนึ่ง เนื่องจากเป็นกระบวนการอันต่อเนื่องและสานสัมพันธ์ร่วมกันของฝ่ายบริหาร ด้วยเป็นงานที่ผู้บริหารของโรงเรียนจำเป็นต้องรับผิดชอบร่วมกันเพราะเกี่ยวข้องกับนักเรียนตั้งแต่เริ่มเข้าศึกษา ในโรงเรียนจนออกจากโรงเรียนเลยทีเดียว ดังนั้นโดยปกติแล้วโรงเรียนประถมศึกษา กับมัธยมศึกษาจึงมักจะกำหนดให้งานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนนี้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของอาจารย์ฝ่ายปกครอง หรือรองผู้อำนวยการ เป็นต้น ทำหน้าที่ดูแลและรับผิดชอบตั้งแต่การปกครองนักเรียน การแนะนำนักเรียน ตลอดจนการจัดกิจกรรมนักเรียนให้เป็นไปตามแนวนโยบายของโรงเรียน โดยมีผู้บริหารสูงสุดของโรงเรียนหรือสถานศึกษาทำหน้าที่ควบคุมและบริหารงานกิจการนักเรียนให้บรรลุยังสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย พร้อมทั้งพยายามสร้างสรรค์ สืบสาน และส่งเสริมทุกวิถีทางเพื่อให้นักเรียนมีประสิทธิภาพสามารถสร้างภูมิคุ้มกันตนเองให้มีคุณภาพ และสมรรถภาพที่เป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมได้มากยิ่งขึ้น

ความหมายของการบริหารกิจการนักเรียน

การบริหารกิจการนักเรียน (Student Personnel Administration) ได้แก่ การจัดดำเนินกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน โดยไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เริ่มตั้งแต่ก่อนที่นักเรียนจะเข้าเรียน ระหว่างอยู่ในโรงเรียน กระทั่งออกจากโรงเรียน

ในด้านการอธิบายความหมายนี้ ได้มีนักวิชาการพยายามอธิบายความหมายให้ครอบคลุมเพื่อความชัดเจน และแสดงทัศนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการนักเรียนไว้อย่างน่าสนใจ ดังเช่น

Stoop (1975 : 331) อธิบายความหมายของการบริหารกิจการนักเรียนว่า เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการต่างๆ แก่นักเรียน ซึ่งมีใช้กิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนตามปกติ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนในห้องเรียน และเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดของนักเรียน ทั้งยังส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลดีขึ้น จนสามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้มากขึ้น

Niel (1987 : 235) ได้ให้คำนิยามว่า การบริหารกิจการนักเรียนเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือให้เด็กปรับตัวเข้ากับโรงเรียน เพื่อน อาจารย์ และเป็นกิจกรรมซึ่งฝึกนิสัยความรับผิดชอบ ให้เกิดความพร้อมที่จะออกไปสู่โลกของงานอาชีพ

กรรณิกา พันธอำพล (2535 : 2) อธิบายว่า การบริหารกิจการนักเรียน หมายถึง การบริหารที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนทั้งหมด ยกเว้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน

แคมป์เบล และคณะ (Campbell and others 1966 : 149-150) กล่าวว่า การบริหารกิจการนักเรียน หมายถึง การจัดบริการด้านต่างๆ ให้แก่นักเรียนเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ธงชัย ช่อพฤกษา (2537 : 4) อธิบายว่า การบริหารกิจการนักเรียนหมายถึง การกระทำทุกอย่างในโรงเรียน เพื่อช่วยพัฒนาให้นักเรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่โรงเรียนต้องการ เช่น งานพัฒนานักเรียนทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เป็นการช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตที่สมบูรณ์ให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาออกไปเป็นพลเมืองดี มีคุณค่าต่อสังคมส่วนรวมและประเทศชาติต่อไป

ภิญโญ สาธร (2523 : 388) กล่าวว่า การบริหารกิจการนักเรียนหมายถึง การบริหารและการนิเทศบรรดากิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน

การบริหารกิจการนักเรียนเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นการบริการนักเรียนขณะที่มาอยู่ในโรงเรียน ทว่ามีใช้กิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนตามปกติ อาทิ บริการแนะแนว โครงการอาหารกลางวัน บริการห้องสมุด บริการตรวจสุขภาพอนามัย และกิจกรรมนักเรียนอื่นๆ

การบริหารกิจการนักเรียนจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยเฉพาะ รวมทั้งเป็นภารกิจอันเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องดำเนินการ เพื่อให้กิจการนักเรียนดำเนินไปได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพ ด้วยการจัดการบริหารที่ดีและเหมาะสม ซึ่งจะสรรค์สร้างลักษณะนิสัยที่ดีในการอยู่ร่วมกันกับคนอื่น และสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ให้กับโรงเรียนได้อีกด้วย ดังนั้น หากโรงเรียนสามารถจัดการบริหารกิจการนักเรียนได้ดี มีสัมฤทธิ์ผลที่ทัดเทียมกับงานด้านอื่นๆ ของโรงเรียนแล้ว ย่อมจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพขึ้นในโรงเรียนอย่างแน่นอน เนื่องจากงานบริหารกิจการนักเรียนมีประโยชน์ต่อโครงการบริหารโรงเรียนหลายประการ อาทิ

1. ช่วยส่งเสริมความถนัดและพัฒนาสมรรถภาพของนักเรียนให้มีความพร้อมที่จะใช้ชีวิตที่ดี เก่ง และมีความสุข ในสังคมส่วนรวม
2. ช่วยแก้ปัญหาให้นักเรียนขาดแคลนทุนทรัพย์ในการศึกษาเล่าเรียน
3. สานสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียนอย่างถูกต้องตามวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ
4. ช่วยส่งเสริมและใส่ใจในสุขภาพนักเรียนอย่างทั่วถึง
5. ช่วยสร้างสรรค์มารยาทอันดีงามในสังคม และเทิดทูนวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ
6. ส่งเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้เทคนิคในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดีและมีคุณภาพ
7. กิจกรรมนักเรียนเป็นสื่อกลาง ในการประชาสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน
8. เสริมสร้างคุณภาพของนักเรียน เน้นให้เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย พร้อมทั้งจะสามารถพัฒนาสติปัญญาและความรู้อย่างต่อเนื่อง

ความสำคัญของการบริหารกิจการนักเรียน

สวัสดี สุคนธ์รังษี (อ้างอิงจาก อวยชัย วัชรสุวรรณ 2533 : 15) ได้ศึกษาวิจัยและสรุปความสำคัญของงานกิจการนักเรียนไว้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอนไม่สามารถจำกัดอยู่แค่ภายในห้องเรียนเท่านั้น โรงเรียนจะต้องจัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมนอก ห้องเรียนอีกด้วย

อย่างไรก็ตามย่อมเป็นที่ตระหนักกันดีว่า การบริหารจัดการนักเรียนมีความสำคัญที่นอกเหนือไปจากการบริหารงานด้านอื่นๆ (งานวิชาการ บุคคล ชุรกร และการเงิน) ประการหนึ่งก็คือ เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของนักเรียนนับตั้งแต่นักเรียนได้เข้าสู่ระบบของโรงเรียน กระทั่งออกจากโรงเรียน งานบริหารจัดการนักเรียนจึงมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบจัดทำเกี่ยวกับตัวนักเรียนแต่ละคน อาทิ ดูแลปกครองและจัดบริการสิ่งต่างๆ ให้แก่นักเรียน รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมบทเรียนให้แก่นักเรียนอีกด้วย งานบริหารจัดการนักเรียนจึงมีความสำคัญดังสามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. มีความสำคัญต่อตัวนักเรียน กล่าวคือ ช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสคลายเครียดจากการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติ เนื่องจากหากนักเรียนมุ่งแต่เรียนและทำงานตามที่ครูมอบหมาย อย่างจริงจังจนไม่มีเวลาหยุดพัก ย่อมทำให้หย่อนสมรรถพัฒนาะ ไม่มีสมรรถภาพทัดเทียมกับผู้อื่นได้
2. มีความสำคัญต่อผู้สอน เนื่องจากส่งเสริมให้ผู้สอนมีสัมพันธภาพอันดีแก่ผู้เรียน ได้รู้จัก เข้าใจ และสามารถช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาของผู้เรียนได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น
3. มีความสำคัญต่อผู้บริหารโรงเรียน ช่วยให้ผู้บริหารฯ ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับตัวนักเรียน เพื่อนำมาศึกษาหรือใช้ประโยชน์กับนักเรียน ผู้ปกครอง นายจ้าง โรงเรียน หรือสถานศึกษาที่สูงขึ้นไป ซึ่งต้องการข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน เป็นต้น

4. มีความสำคัญต่อฝ่ายแนะแนว ด้วยช่วยให้ได้รับข้อมูลด้านความถนัด และความสนใจจากการสังเกต และบันทึกข้อมูลประจำวันในการร่วมทำกิจกรรมนักเรียนรายบุคคล เพื่อนำไปประกอบการให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในการตัดสินใจวางแผนเลือกสายการเรียนให้เหมาะสมกับตนที่สุด

5. มีความสำคัญต่อประเทศชาติ กล่าวคือ เสริมสร้างประชาชาติที่เพียบพร้อมไปด้วยคุณภาพ สมรรถภาพ และประสิทธิภาพ ในด้านปัญญา ศิลธรรม จรรยา มารยาท เพราะได้ส่งเสริมนักเรียนในด้านกิจกรรมต่างๆ ให้มีความรู้และประสบการณ์อยู่เนืองๆ อันสรรค์สร้างให้นักเรียนเติบโตเป็นพลังสังคมของชาติต่อไป

นอกเหนือไปจากนั้นแล้ว การบริหารกิจการนักเรียนยังมีความสำคัญต่อตัวของนักเรียนผู้ทำกิจกรรมโดยตรงอีกหลายประการ อาทิ (ดำรง ประเสริฐกุล, 2542 : 5)

1. นักเรียนสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมเพื่อเป็นคนดี และใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนและในสังคมอย่างมีความสุข

2. งานกิจการนักเรียน สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างกว้างขวาง

3. ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตนเอง มีความเจริญงอกงามทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

4. องค์ประกอบการเรียนรู้นอกจากการจัดการเรียนการสอนโดยตรงในห้องเรียนแล้ว การเรียนรู้สามารถเกิดจากการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน และสามารถทำได้กว้างขวางมาก

ความมุ่งหมายของการบริหารกิจการนักเรียน

การบริหารกิจการนักเรียนมีความมุ่งหมาย อันก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนดังต่อไปนี้ (ดำรง ประเสริฐกุล : 6)

1. เพื่อให้ นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม และเลือกทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความสมัครใจ

2. เพื่อให้ นักเรียนนำความรู้ความสามารถมาใช้ในการพัฒนาตนเอง ให้เกิดความเจริญในทุกๆ ด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

3. เพื่อให้นักเรียนนำความรู้ความสามารถไปใช้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยมีครูอาจารย์เป็นที่ปรึกษา

4. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหาร ครูอาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง และบุคคลอื่นๆ ในเรื่องของงานกิจกรรมนักเรียน

5. เพื่อฝึกให้นักเรียนทำหน้าที่เป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี

6. เพื่อสร้างวินัยให้เกิดขึ้นในตัว of นักเรียน ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย กฎข้อบังคับของโรงเรียน

7. เพื่อให้การบริการและสวัสดิการแก่นักเรียน ในขณะที่ได้เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนอย่างมีความสุข

8. เพื่อเป็นการปลูกฝังประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในตัว of นักเรียน

9. เพื่อให้นักเรียนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและสังคมภายนอกได้

10. เพื่อให้นักเรียนเกิดความรัก เชิดชู และยกย่องโรงเรียนของตนและสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป

กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 184-185) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมนักเรียนขึ้นในโรงเรียนนั้น ยังประกอบด้วยวัตถุประสงค์สำคัญดังต่อไปนี้

1. เพื่อสนองความต้องการทางจิตวิทยาของเด็ก

2. เพื่อเป็นการเตรียมเด็กให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตย เพราะกิจกรรมนักเรียนจะสอนความร่วมมือกันทางสังคม การรู้จักเคารพกฎและคำสั่ง เพื่อก่อให้เกิดวินัยที่ดี การยอมรับนับถือความคิดเห็นของผู้อื่น

3. เพื่อเสริมสร้างการรู้จักนำตนเองและบังคับตนเองได้ ช่วยให้นักเรียนปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพชีวิตได้ด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง

4. เพื่อสำรวจพัฒนาความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล ทั้งนี้เพื่อฝึกฝนและพัฒนาความสามารถนั้นๆ ให้ดียิ่งขึ้น

5. เพื่อให้เด็กสนใจกับกิจกรรมของโรงเรียนให้มากขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สร้างเกียรติและความเจริญรุ่งเรืองให้แก่สถานศึกษา ทั้งยังทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกร่วมใจและเป็นเจ้าของกิจกรรมร่วมกัน
6. เพื่อส่งเสริมให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
7. เพื่อจัดกิจกรรมให้สัมพันธ์กับวิชาที่เรียนในหลักสูตร เป็นการส่งเสริมการเรียนในหลักสูตรให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

ขอบข่ายของการบริหารกิจการนักเรียน

การบริหารกิจการนักเรียนจัดเป็นงานที่ประกอบด้วยปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนนับตั้งแต่เริ่มเข้าเรียน อันได้แก่ งานทะเบียนและประวัตินักเรียน งานปกครองและการควบคุมความประพฤติ งานบริหารอื่นๆ ที่โรงเรียนควรจัดทำ รวมไปถึงกิจกรรมต่างๆ ที่พึงมี จึงได้มีผู้กำหนดขอบข่ายงานบริหารกิจการนักเรียนไว้ต่างๆ ดังนี้

เฟเบอร์และเชียร์รอน (Faber and Chearron, 1970 : 213) ได้จัดหมวดหมู่ของงานบริหารกิจการนักเรียนไว้ 7 ประการ คือ

1. การสร้างและรักษาทะเบียนบัญชีนักเรียน
2. การปฐมนิเทศนักเรียน
3. การจัดการบริการแนะแนวและให้คำปรึกษาหารือ
4. การจัดการบริการด้านสุขภาพอนามัยของนักเรียน
5. การจัดดูแลเครื่องใช้ประจำตัวนักเรียน
6. การจัดกระบวนการตรวจสอบความเจริญเติบโตทางร่างกายของนักเรียน
7. การจัดให้มีการปฏิบัติงานด้านความผิดปกติของนักเรียน

แคมเบลล์ (Campbell, 1966 : 149-150) ได้กล่าวถึงการบริหารกิจการนักเรียนว่า ควรจะประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ การศึกษาจิตวิทยาเด็ก การบริการแนะแนวและที่ปรึกษา การทดสอบความถนัดความสามารถ การแก้ไขข้อบกพร่องทางการพูดและการฟัง การบริการด้านสุขภาพอนามัย การจัดการศึกษาพิเศษแก่ผู้ที่มีบกพร่องทางกาย ทางจิตใจ อารมณ์ และการส่งเสริมเด็กที่มีพรสวรรค์เป็นพิเศษ

มิลเลอร์ และปริน (Miller and Prince 1977 : 11) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของการบริหารกิจการนักเรียนว่าควรมีพื้นฐานอยู่บนความเชื่อมั่น 4 ประการ คือ

1. ความเชื่อมั่นและคุณค่าในความเป็นมนุษย์ ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้นักเรียน แต่ละคนได้พัฒนาถึงขีดความสามารถของแต่ละคน
2. ความเชื่อมั่นในความเสมอภาค ด้านความคิดและความรู้สึกในการทำงาน หรือทำกิจกรรม ซึ่งไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ งานด้านกิจการนักเรียนควรให้ความสนใจในคุณค่าของความเป็นคนอย่างเสมอเหมือนทุกคน
3. มีความเชื่อว่า โลกนี้มีไว้สำหรับทุกคน มีสังคมและชีวิตครอบครัวสำหรับเขา และมนุษย์จะต้องมีอาชีพต้องทำ จึงเป็นหน้าที่ของงานกิจการนักเรียนในการที่จะช่วย นักเรียน โดยเฉพาะวัยรุ่นให้เขาสามารถปรับตัวและช่วยตนเองได้ เมื่อเขาเหล่านั้นเจริญเติบโตและพัฒนาบุคลิกภาพของเขาได้อย่างเต็มความสามารถ
4. มีความเชื่อว่า หากบุคคลมีประสบการณ์จะทำให้เขาเป็นคนทันสมัย ทนต่อเหตุการณ์เสมอ

ไอแซกสัน (Isakson, 1946 : 503) ได้กล่าวถึงขอบข่ายงานบริหารกิจการนักเรียนว่าควรประกอบด้วย การบริหารงานด้านสุขภาพอนามัย งานทะเบียนนักเรียน การจัดสอนซ่อมเสริม การจัดชั้นพิเศษสำหรับเด็กนักเรียนที่พิการทางร่างกายและสมอง การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการจัดบริการแนะแนว เป็นต้น

นักการศึกษาไทยก็ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียนไว้อย่างน่าสนใจเช่นกัน อาทิ

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 217-269) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียนไว้ว่าควรประกอบด้วยภารกิจ 4 ประการคือ การจัดกิจกรรมนักเรียน การจัดบริการแนะแนว การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน และบริการอื่นๆ

ฉัตรชัย อรณันท์ (2524 : 174) ได้กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารกิจการนักเรียนว่าการจัดงานกิจการนักเรียนนั้น ต้องสอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ นโยบายของรัฐบาลและความต้องการของนักเรียน นอกจากนั้นยังต้องคำนึงถึงเรื่องต่างๆ เช่น จิตวิทยาและ

เชาวน์ มณีวงษ์ (2528 : 13) ได้แบ่งขอบข่ายของการบริหารกิจการนักเรียนออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. งานกิจการนักเรียนที่เกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ หรือนโยบายของรัฐบาล เช่น การรับนักเรียน งานทะเบียนนักเรียน วินัยและการลงโทษ
2. การจัดบริการต่างๆ เท่าที่โรงเรียนและผู้บริหารจะพึงจัดให้ได้ตามความสามารถ ได้แก่ งานแนะแนว โครงการอาหารกลางวัน สุขภาพอนามัย สภานักเรียนหรือสโมสรนักเรียน เป็นต้น

ทองเรียน อมรัชกุล (2522 : 21) ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนิสิตไว้ว่าควรครอบคลุมในด้านการรับนิสิต ระเบียบ การลงทะเบียน การให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงิน การจัดปฐมนิเทศ การให้คำปรึกษา การวางตัวบุคคล การให้บริการพิเศษแก่นิสิตเฉพาะกรณี งานเกี่ยวกับอาหาร พยาบาล กิจการอาสาสมัครดินแดน หอพัก องค์การนิสิต การปกครอง การพิจารณาเกี่ยวกับตุลาการนิสิต การแปลความหมาย และการบีบบังคับให้นิสิตปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบ และการประสานงานในด้านโปรแกรมทางวัฒนธรรมและนันทนาการของนิสิต

เมื่อประมวลแนวคิดของนักการศึกษาต่างๆ เข้าด้วยกันแล้ว ทำให้สามารถกำหนดขอบข่ายของงานบริหารกิจการนักเรียนได้ 4 ประการ คือ

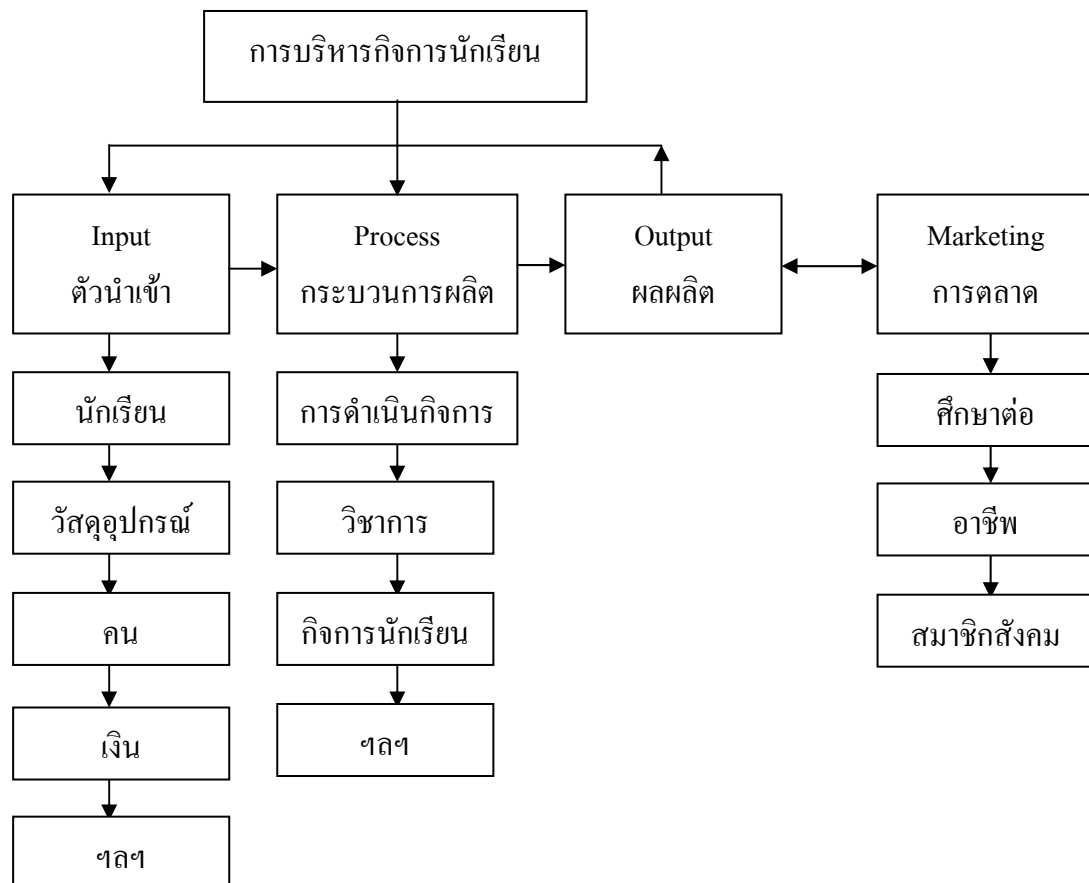
1. การจัดทำทะเบียนประวัติ
2. การปกครองนักเรียนและวินัยในโรงเรียน
3. การจัดบริการต่างๆ ได้แก่ ห้องสมุด แนะแนว สุขภาพและการตรวจร่างกาย อาหารกลางวัน ความปลอดภัย รถรับ-ส่งนักเรียน
4. การจัดกิจกรรมนักเรียน สภานักเรียน ชุมนุม สิ่งตีพิมพ์ นิทรรศการ การแสดง และดนตรี การทัศนศึกษา การกีฬา การประชุม การสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ

หลักการจัดการกิจการนักเรียน

ดังได้กล่าวในเบื้องต้นแล้วว่า การจัดการกิจการนักเรียนเป็นกระบวนการบริหารที่เริ่มตั้งแต่ว่า ก่อนที่นักเรียนจะเข้าโรงเรียน (สมัครเรียน) เข้าเรียน กระทั่งออกจากโรงเรียนอย่างมีคุณภาพ ตามเป้าหมายของโรงเรียน กล่าวคือ สามารถเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาที่สูงขึ้นไปได้ กระบวนการผลิตนักเรียนจนสำเร็จออกจากโรงเรียนเพื่อศึกษาต่อ ณ สถาบันการศึกษาชั้นสูง แห่งอื่นๆ ได้นั้น จัดเป็นกระบวนการบริหารที่ก่อปรไปด้วยองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ผู้เรียน (นักเรียน) กับทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารกิจการนักเรียน อาทิ เงิน วัสดุอุปกรณ์ กำลังคน สถานที่ ฯลฯ
2. กระบวนการผลิต (Process) ได้แก่ การจัดการและการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการนักเรียน อันนอกเหนือไปจากการเรียนการสอน ในชั้นเรียนปกติ รวมถึงการให้บริการสวัสดิการกับการจัดการกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้เรียน ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผลผลิตที่มีทั้งคุณภาพ และประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ ของโรงเรียนที่กำหนดไว้
3. ผลผลิต (Output) ผลผลิตที่ได้จากกระบวนการบริหารกิจการนักเรียน ได้แก่ ผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้ว และสามารถเข้าศึกษาต่อ ณ สถาบันการศึกษา ชั้นสูงได้ หรือสามารถประกอบอาชีพเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมได้

กระบวนการบริหารกิจการนักเรียนที่กล่าวนี้อาจแสดงเป็นแผนภูมิประกอบได้ดังต่อไปนี้

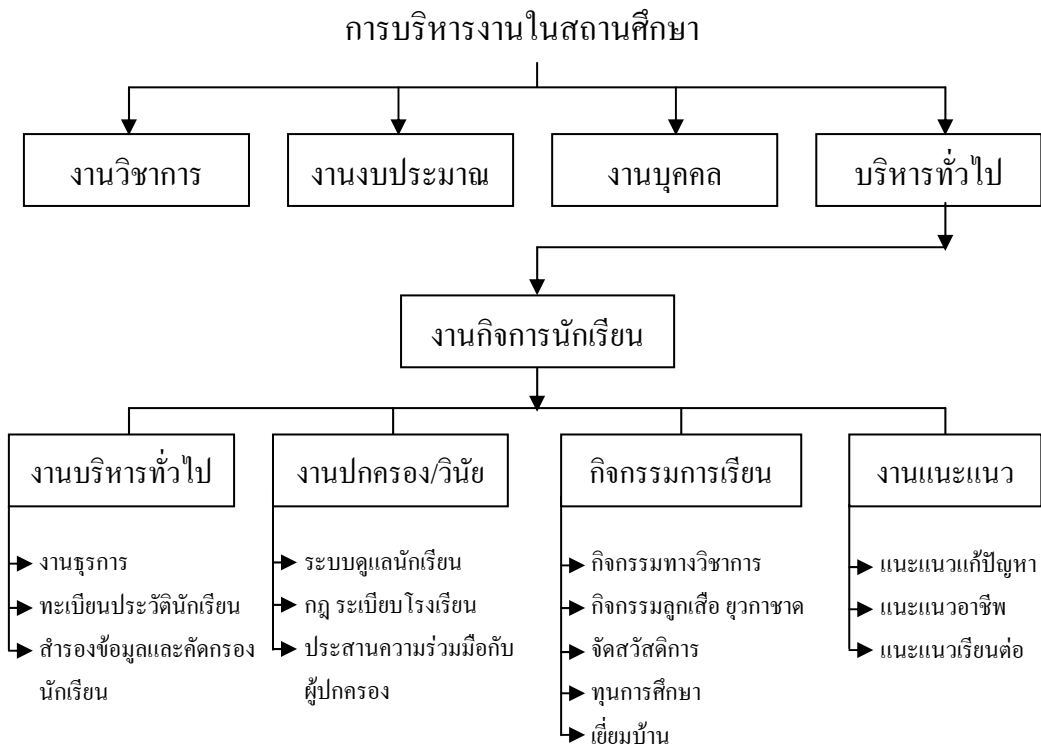
แผนภูมิที่ 1 การบริหารกิจการนักเรียนตามกระบวนการผลิต

อนึ่ง กระบวนการบริหารกิจการนักเรียนข้างต้นนี้ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องหมั่นเตรียมและตรวจสอบอยู่ตลอดเวลาในทุกชั้นตอน เพราะเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน อันจะทำให้ตระหนักได้ดีว่าชั้นตอนใดมีปัญหาและบกพร่องในด้านใด ควรแก้ไขอย่างไรให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการบริหารกิจการนักเรียนที่จำเป็นต้องรับผิดชอบดูแลนักเรียน ตั้งแต่แรกเข้าเรียนจบจนจบการศึกษาไปในที่สุด

นอกจากนี้แล้ว เพื่อให้การบริหารกิจการนักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นักการศึกษา
ต่างๆ จึงได้พยายามเสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักการจัดการบริหารกิจการนักเรียนให้เป็นระบบอัน
กอปรไปด้วยคุณภาพ ดังต่อไปนี้ (สุรพันธ์ ยนต์ทอง, 2525 : 24)

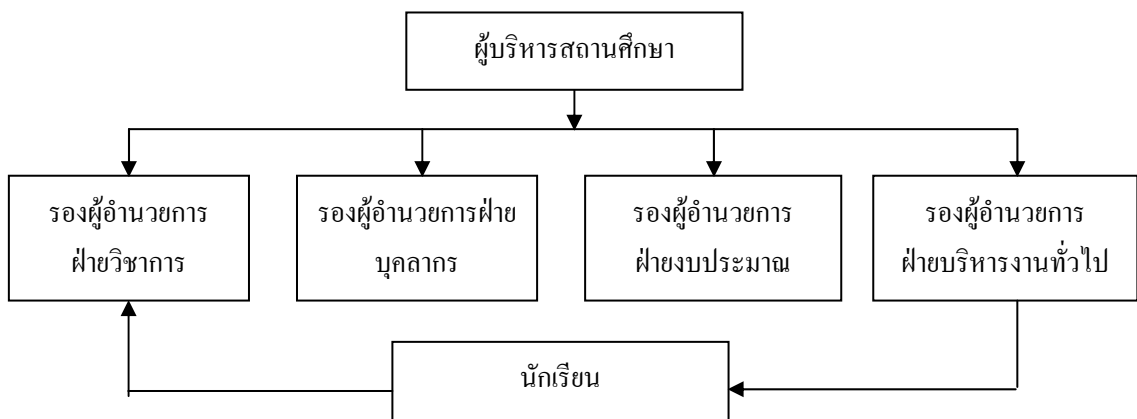
1. โรงเรียนจะต้องดำเนินการให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสเข้าเรียนอย่างเสมอภาคและ
ยุติธรรม
2. การให้บริการของโรงเรียนควรคำนึงถึงนโยบายว่า “ช่วยเขาเพื่อให้เขาช่วย
ตนเอง” ด้วยการจัดบริการให้มีลักษณะเป็นวิชาการให้บริการเพื่อให้ผู้เรียนช่วยตนเองได้
3. สถานศึกษารับผิดชอบด้านการปกครอง ดูแลให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัยและอบรม
เพื่อปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม จรรยาบรรณอันดีงาม เสริมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ
ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาบุคลิกภาพอันเหมาะสม
4. รับผิดชอบเกี่ยวกับสวัสดิการของนักเรียน พร้อมทั้งส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นไป
ตามนโยบายของสถานศึกษา และประสานงานด้านกิจการนักเรียนกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายใน
และภายนอกสถาบัน
5. สรรค์สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความรับผิดชอบต่อสังคมเกิดขึ้นในตัวนักเรียน
ให้เป็นคนดี “คิดกว้าง – มองไกล – ใฝ่ดี” และเป็นพลเมืองดีของประเทศ

จากหลักการบริหารกิจการนักเรียนดังกล่าว จึงทำให้มีการกำหนดสายงานการบริหาร
โรงเรียนให้เป็นระบบและมีระเบียบครอบคลุมกับการบริหารยิ่งขึ้น ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2
ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 การบริหารกิจการนักเรียนตามกระบวนการกำหนดสายงานในสถานศึกษา

พร้อมกันนั้นสามารถจำแนกสายงานการบริหารโรงเรียนให้เป็นระบบได้ ดังแผนภูมิประกอบดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3 สายงานการรับผิดชอบการบริหารกิจการนักเรียน